

разию спремност да се измири са Србима. Са своје стране ја настављам да утичем на Његову Свјетлост, са увјерењем да је заиста неопходно да се искрено зближи са српским кнезом ради општег успјеха њихове ствари. Караџић ми је саопштио као да му је књаз рекао да је Црногорцима обећана однекуда војна спрема и новац. Вјероватно је да се то односи на Италију, куда је недавно упутио сердара Матановића.

Аустријанци су се заиста уплашили кад су чули вијести о Гарибалдијевим плановима. Свака лађа која се појави на хоризонту мора изазива узбуђење и узнемиреност у тврђавама и на пристаништима“.⁷

Као што се види из напријед објављених докумената и онога што је до сада о томе написано, бављење Вука Караџића у Црној Гори крајем 1860. и средином 1862. није још довољно објашњено, односно није довољно познат садржај његових политичких разговора на Цетињу, карактер његових пуномоћја и аранжмана које је евентуално том приликом склопио. Зато ће наша историјска наука морати и даље да се бави овим посјетама.

Др Димо Вујовић

ИЗ ПЕРСОНАЛНИХ ДОКУМЕНАТА ВУКА ВРЧЕВИЋА

Од једног потомка Вука Врчевића, другарице Олге Мијановић, Државни архив у Котору добио је неколико докумената који се односе на његово кретање у служби. Пошто, како каже Тихомир Ђорђевић, „Вук Врчевић није заузимао високе и видне положаје да би се о њему, за његова живота, много писало; због тога је и градиво за његову биографију врло оскудно. Да није био у писменим односима са Вуком Караџићем мало би се шта тачно и знало о њему; једини скоро извор за његову биографију била би његова дјела“,¹ — сматрамо да вриједи саопштити садржај тих докумената.

Горњи документи, за које имамо захвалити чињеници што је Вук Врчевић марта, 1861. постао аустријски конзуларни агент у Требињу, јер је том приликом морало бити подробније описано и његово раније службовање, пружају нам неколико аутентичних података за употпуњавање његове биографије.

Из табеларног прегледа о његовом кретању у служби, који је својеручним потписом 4. јуна 1861. овјерио далматински гу-

⁷ Државни музеј Цетиње, Архивско одјељење, Приновљени списи, 1862, X, други дио, таб. 205. Документе са руског превео је др Ђоко Пејовић на чему сам му захвалам

¹ Др Тихомир Ђорђевић, Вук Врчевић, издање Научног друштва СР Црне Горе, Цетиње 1951, стр. 3.

вернер Мамула, резултира да је „Лука (vulgo Вуко) Врчевић завршио три разреда више основне школе на италијанском и српском² и педагогију“, да познаје ове језике: италијански, „илирско-далматински, српски и славено-српски књижевни језик, употребљавајући оба писма“, да је „добрих способности, изврсне марљивости и одличног морала“. Послије осталих генералија, које не наводимо јер су већ регистроване у литератури о Врчевићу, налази се рубрика о службама које је он обављао као и вријеме које је у њима провео, и то како слиједи: „а) секретар Општине грбальске, истовремено обављајући службу побирача пореза десетмине и учитеља општинске школе на италијанском и српском језику — шест година, пет мјесеци и 17 дана; б) пошто је била укинута општина грбальска, именован је, као дневничар, за вршиоца дужности писара при Т. кр. окружном суду у Котору и на тој дужности је провео шест мјесеци; ц) Секретар Општине Рисан и учитељ рисанске школе са одржавањем наставе на оба језика — двије године, три мјесеца и 10 дана; д) писар у Општини Котор — двије године и 17 дана; е) секретар Његовог Височанства књаза црногорског, уз претходно одобрење — двије године, осам мјесеци и 5 дана; ф) по изричитој одреци ове службе, како то проистиче из прилога под е), помоћни службеник при узвишеном Т. кр. намјесништву у Задру — 5 година, 8 мјесеци и 3 дана“.³ Из горњег документа резултира и то да је нову дужност у Требињу Врчевић преузео 21. марта 1861.

Прије прве, у горњем прегледу наведене службе, Врчевић је неко вријеме, поред осталих послова,⁴ у Будви служио и као писар код мјесног пароха Јована Греговића, који га у једном документу и назива „мој писар“.⁵ У Епархијском архиву у Котору пронашли смо више аката које је Врчевић писао у овом својству. Међу овима има и таквих који се односе на претплату Будвана на дјела Вука Караџића, а из којих се види да и он фигурира међу претплатницима.⁶

Према допису гувернера Мамуле упућеном Врчевићу 12. марта 1861, он је ради одласка у Требиње на привремену дужност конзуларног агента био добио само три мјесеца одсуства са дужности службеника далматинског Намјесништва.⁷ За службовање у Требињу био му је одређен мјесечни хонорар од 105 фиорина без права на потраживање путних трошкова, дневница и сл. Мамула је у истом допису гарантовао Врчевићу да ће му, према његовом тражењу, бити сачувано мјесто при Намјесништву. Пошто Врчевић није имао средстава да крене на пут за Требиње, Маму-

² У оригиналу стоји »lingua illirica«.

³ Државни архив у Котору (ДАК) — фонд Откупци (О.), бр. 8/14.

⁴ О Врчевићевом боравку у Будви види Тихомир Борђевић, н. д., стр. 12.

⁵ Епархијски архив у Котору, година 1834, омот III, бр. 112.

⁶ Исто, бр. 25.

⁷ ДАК — О., бр. 8/1.

ла му је одобрио предужам од 80 фиорина с тим да га врати у три мјесечне рате. На крају овог дописа Мамула препоручује Врчевићу да што прије оде на привремену дужност у Требиње, у вршењу које ће директно зависити од аустријског конзула у Мостару, који ће му одмах пружити и потребне инструкције.⁸

Гувернер Мамула је Врчевићу сигурно био обећао и даљу исплату његових припадљности које су му припадале као службенику Намјесништва на одсуству, па му због тога, саопштавајући му својим писмом од 30. марта 1861. одлуку „државног“ министра да му се морају обуставити исплате задарских припадљности, и то почев од 1. априла, све док се буде задржао на привременој дужности у Требињу, каже да ће настојати да ипак олакша његову економску ситуацију тиме што ће његовој жени дати 30 фиорина на име породичних издатака у мјесецу априлу. На крају овог писма, Врчевићу благодонаклоњени Мамула пружа још једну утјеху, подвлачећи да му са задовољством саопштава да по његовој одлуци он прелази у категорију оних помоћних службеника који примају највећу плату од 420 фиорина (годишње).⁹

И послије истека одобреног му тромјесечног одсуства, Врчевић је наставио вршење нове дужности и 23. септембра исте, 1861. године, постигао је сталност, наиме постао је ћесаро-краљевски конзуларни агент. О томе га је обавијестио његов директно претпостављени старјешина, мостарски конзул, који је, на основу овлашћења која је добио од старијих власти, и одлучио о сталности Врчевића на поменутој новој дужности. „Не сумњам, каже мостарски конзул, да ћете Ви знати цијенити повјерење старијих власти, настављајући, као и у прошлости, да извршавате дужности свога звања ревностно и активно“. И поред постигнуте сталности, која бар по важном и свечаном тону саопштавања личи на унапређење, Врчевићева плата је остала иста: 1260 фиорина годишње.¹⁰

Први наредни докуменат који се налази у истом досијеу Врчевићевих персоналних списа је у ствари допис Намјесништва од 3. априла 1866., којим се изражава да Намјесништво са задовољством прихвата „племениту понуду половине чистог износа од продаје 500 примјерака“ Врчевићеве књиге „Народне херцеговачке мале пјесме“ са додатком „Здравнице или напијалице“, која свота, према Врчевићевом писму Намјесништву од 10. марта 1866, треба да увећа фонд далматинских војних инвалида.¹¹

Наредни докуменат односи се директно на Врчевићеву службу активност: то је потврда од 11. маја 1867. Финансијске дирекције у Дубровнику о корисним и ревностним услугама које је

⁸ Исто.

⁹ ДАК — О., бр. 8/2.

¹⁰ Исто, бр. 8/3.

¹¹ Исто, бр. 8/4.

Врчевић чинио државној благајни од 1861. године унапријед.¹² Ова потврда је издата на лично Врчевићево тражење.¹³

Актом од 10. децембра 1871. аустријски конзул из Мостара обавјештава Врчевића да је цар својом одлуком од 18. септембра исте године, прихватајући предлог Министарства спољних послова, подигао конзуларну агенцију у Требињу на ранг почасног вицеконзулата и њега именовао за вицеконзула са припадљеношћима које је досад примао и са правом убирања прихода према конзуларној тарифи. Уз овај акт конзул му доставља декрет о постављењу и формулар свечане заклетве, с тим да га он својеручно препише и потпише, те упути њему, како би га он могао доставити Министарству спољних послова. Даље, у истом акту, мостарски конзул обавјештава Врчевића да је аустроугарска амбасада у Цариграду задужена да за њега постигне од турских власти докуменат (берат) који се односи на његово устоличење за вицеконзула, који ће му, чим буде постигнут, бити достављен.

Из горњег дописа сазнајемо и то да је Врчевић био упутио Министарству спољних послова једну представку са неким прилозима, којом је тражио повећање припадљености. Враћајући му прилоге, конзул му саопштава да Министарство није могло удовољити његовој молби, нити ће то моћи у идућој години, будући да у буџету који је већ одобрен није предвиђено повећање његових припадљености. Из наставка овог подужег акта резултира и то да је током досадашњег службовања Врчевић показао „интелигентно настојање око увећавања наше трговине у Херцеговини“.¹⁴

Већ 18. децембра, прије доласка султановог берата, Врчевић је поднио писмену свечану заклетву.¹⁵

Дописом од 6. децембра 1876. мостарски конзул је доставио Врчевићу царску одлуку од 13. новембра исте године, којом је, на предлог Министарства спољних послова, именован „витезом царског реда Фрања Јосифа“, Скупа са декретом достављен је и статут овог реда.¹⁶

Наредни акт је од 15. маја 1879. Њиме мостарски конзул обавјештава Врчевића да му је цар својом одлуком од 15. априла 1879. одобрио пензију од 1200 фиорина годишње с обзиром на то да је он поднио оставку из здравствених разлога. У истом акту стоји да ће дан у коме ће престати Врчевићева служба бити накнадно одређен.¹⁷

Посљедњи докуменат из овог иначе малог досијеа Врчевићевих персоналних списа је допис мостарског конзула од 28. јула

¹² Исто, бр. 8/5.

¹³ Исто.

¹⁴ ДАК — О., бр. 8/7.

¹⁵ Исто, бр. 8/8.

¹⁶ Исто, бр. 8/10.

¹⁷ Исто, бр. 8/12.

1879. адресиран овако: „Вук витез Врчевић, ћ. кр. почасни вице-конзул у пензији — Дубровник“. Садржај овог акта је обавјештење о још једној царској одлуци, од 28. јуна 1879, којом је Врчевић „изузетно“ одликован „ратном медаљом“. Уз овај допис конзул је доставио Врчевићу и поменуто одликовање са врпцом, које му је у извршењу царске одлуке њему, конзулу, било упућено од Главне команде Босне и Херцеговине.¹⁸

Славко Мијушковић

ПОХОД ПОРТЕ ПРОТИВ МАХМУД-ПАШЕ 1787. ГОДИНЕ

У свом раду „Црна Гора пред стварањем државе“ дотакао сам се сукоба Махмуд-паше с Портом, али да се не бих удаљавао од основне теме нијесам поворио опширније о том сукобу. Зато сматрам да ће бити корисно да у једном посебном прилогу изнесем низ појединости о сукобу Махмуд-паше с Портом и походу царске војске против скадарског паше 1787. године. То ће допринијети бољем познавању неких питања из односа Црне Горе са Махмуд-пашом.

Покоривањем Црногораца 1785. Махмуд се обезбиједио од свога најопаснијег противника. Сада је скадарски паша могао приступити остварењу својих планова у Албанији. Он је себи поставио за циљ да протегне своју власт или утицај над средњом и јужном Албанијом. У остварењу тога плана Махмуд се сукобио са централном владом у Цариграду. Отада почиње сукоб Махмуд-паше с Портом који ће са малим прекидима потрајати све до његове погибије.

Одмах по повратку с војног похода на Црну Гору, Махмуд је почео да се припрема против Курт-паше из Берата. Убрзано се пекао бешкот за војску, спремао прах и олово и окупљала војска. Од својих повјереника Млечани су примали вијести о Махмудовим припремама против Курт-паше. Причало се чак и то да су босанске и требињске аге наговарале Махмуда да нападне Дубровник и Херцег-Нови и да им је он обећао да ће то урадити идуће године. У борби против Курт-паше Махмуд је успио да привуче на своју страну Сулејман-пашу Елбасана, зета Курт-паше и Махмуд-бега из Каваје. Тако је Курт-паша остао потпуно усамљен. Он је упутио свога сина са 3000 војника против зета, али се морао повући.¹

¹⁸ Исто, бр. 8/13.

¹ Archivio di Stato di Venezia (— A. S. V.), Baillo Constantinopoli (— B. C.) f. 225. Цариград, 10. септембра 1785. Прилози писама од 17. јула и 9. августа 1785.